

Föreläsningar i Finsk Grammatik¹⁴⁰¹
af
M. A. Castrén

Ljudläran.

I. Bokstäfver

1. Genom de tre språkorganerna: *Strupen*, *Tungan* och *Läpparne* frambringar rösten artikulera de ljud, som betecknas med bokstäfver, och i Finskan äro dessa: a, d, e, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, *f*,¹⁴⁰² t, u, v, y, ä, ö. Dessa ljuda i det närmaste liksom i Svenskan, med undantag af *o* och *u*, af hvilka det förra uttalas såsom det svenska *å*, det sednare såsom svenska *o* eller *y* i Ryskan; vidare: *e* och *ä*, hvilka i Finskan ega ngt bredare uttal än i Svenskan.

Anm[ärkning:] Det veka *d*, som i några finska dialecter alldeles försvunnit, ursprungligen varit ett aspirerat ljud (*dh*), hvaraf sedermera uppkommit antingen ett rent *d*, eller ett med *dh* beslägtadt *r*, som på vissa orter öfvergått till *l*. t. ex. maito, gen. maijon, maidon, mailon, mairon. I somliga dialecter träffas äfven ett aspirerat *t* (*th*),¹⁴⁰³ hvilket ej blifvit i skriftspråket upptaget. Dessutom förekomma i Finskan spår af Lapps-kans aspirerade *g* (*gh*),¹⁴⁰⁴ som i bokspråket betecknas stundom med *j* ex. (*särki*, gen. *särgen*, *särjen*), men vanligen åsidosättes. Bokstafven *g* begagnas för det närvarande blott efter *n*, hvarmed den bildar ett eget nasalt ljud, som rättaft borde betecknas med en särskild bokstaf.¹⁴⁰⁵ Finskan eger äfven ett annat, complicerat ljud: *ts*, som i Ryskan, Lapps-kans och flere andra språk uttryckes med ett bokstafstecken.¹⁴⁰⁶

Till angifvande af den skarpa aspirationen i slutet af ord och ändelser begagnas vanligen apostrofteknet, t. ex. *vene'*,¹⁴⁰⁷ *huone'*.

2. Bokstäfverne äro af tvenne slag: *Vocaler* och *Consonanter*. Med *vocaler* förstår man ljud, som frambringas medelst

1402 In the 19th century and even before, it was usual to mark [s] with two different letters, s and f, depending on the position of the sound. As this was merely an old tradition and a technical solution, it will remain disregarded in this publication.

1403 Obviously, Castrén is referring to voiceless dental fricatives [θθ] which is geminated in some westerns dialects around the town of Rauma. For more depth, see e.g. Rapola 1966: 185–186.

1404 The weak grade of /k/ was pronounced as a voiced palatal fricative [ɣ] in some western dialects in the surroundings of Eurajoki and Rauma until the first half of the 20th century (Rapola 1966: 48 ff.).

1405 Phonetically: [ŋ]. The marking system is still the same as described by Castrén.

1406 Voiceless palato-alveolar affricates do not belong to the Finnish sound system, but they may occur in folk poetry of Karelian origin, e.g. in the Kalevala. See e.g. Kaukonen 1979: 77.

1407 The apostrophe is actually missing here.

1408 Most of the Uralic word stems were originally bisyllabic, but due to different reductive sound changes, some of them have become monosyllabic. The Finnish words Castrén mentions here cannot be considered bisyllabic anymore.

alla tre organers samverkan; *consonanterne* deremot bero i mer eller mindre mon af ett enskildt organs inflytande. Härpå grundar sig den vanliga bestämningen, att vocalerna *kunna uttalas i och för sig sjelf*, men Consonanterna behöfva en vocal till hjälp för sitt uttal. Ty emedan rösten vid frambringandet af hvarje ljud måste genomgå alla organerna, så kan deras gemensamma inflytande naturligtvis icke vid något ljud undvikas. Följaktligen äro vocalerna, som frambringas medelst alla organer, *sjelfljudande*, men consonanterna, som tillhöra ett enskildt organ, kunna blott uttalas i förening med en vocal och äro således *medljudande*.

Anm[ärkning:] Det är anmärkningsvärdt, att enkla vocaler, ehuru de i och för sig kunna uttalas, alldrig bilda ett ord, d. ä. uttrycka en tanke såsom i svenskan t. ex. *ö, å*, m. fl. utan ingå i orden blott såsom enskildta, med consonanterna lika gällande beståndsdelar. På sin höjd kan en vocal enskildt beteckna någon interjection eller conjunction, men dessa innehålla ännu ingen tanke. Till dess uttryckande erfordras minst en stafvelse, som består af en vocal och en consonant, men i Finskan kunna endast några pronomina utgöras af enstafviga ord. T. ex./ *me, vi, te, ni, he, de, ku, ke, hvem, mi, hvad, se, den*.

De flesta stamord äro i Finskan äro tvåstafviga. Visserligen finnas äfven några enstafviga nomina, men de innehålla en lång vocal och kunna derföre betraktas såsom tvåstafviga, t. ex. *ÿö, mää, pää* o. s. v.¹⁴⁰⁸

3. Consonanternas uttal beror naturligtvis af det enskilda organ, hvartill de höra. Men vocalerna som tillhöra alla organer, bestämmas till sitt uttal af det olika läge, som de föränderliga organerna *tungan* och *munnen* (läpparna) iaktaga i förhållande till den oföränderliga *strupen*. Sålunda kan man lätt märka, att vid uttalet af vocalerna: *i, a, u*, såväl tungans som munnens ställning betydligt förändras.

A. Vocaler

I Enkla vocaler

4. Språkets enkla grundvocaler äro *i, a, u*. Alla de öfriga böra ~~uttalas~~ betraktas såsom modificationer, af hvilka *e* ligger midtemellan *i*, och *a*, *ä* emellan *e* och *a*, *o* emellan *a* och *u*, *y* emellan *i* och *u*, *ö* emellan *e* och *o*.¹⁴⁰⁹
5. I anseende till sina egenskaper bilda de finska vocalerna tre klasser: 1. *Hårda* (Majores) *a, o, u*: 2. *Veka* (minores): *ä, ö, y*, 3: *Mellanliggande* (Mediæ): *e, i*. Om dessa gäller i finskan den lag, att Majores och Minores alldrig kunna förekomma i ett och samma ord; Mediæ deremot sämjas med både Majores och Minores.
6. Af denna lag härflyta följande för ordens böjning viktiga bestämningar.
- Om ordstammen hyser *Majores*, måste äfven ändelsen erhålla Majores. Till ex. *paha* Adess. *pahalla, kova* Ess. *kovana*.
 - Hyser stammen *Minores*, så antagar ändelsen *minores*, till ex. *hyvä* Abl. *hyvältä, köyhä* Elat. *köyhästä*.
 - Om på engång Majores och Mediæ ingå i stammen, blifva vocalerna i ändelsen majores till ex. *savi* Ess. *savena, tuli* Abl. *tulelta*.
 - Innehålla stammen *Minores* och *Mediæ*, eller blott *Mediæ*, så får ändelsen *Minores* t. ex. *ääni* Adess. *äänellä, reki* Iness. *reessä*.
 - Mediæ* uti ändelsen förblifva oförändrade t. ex. *ottaisin, tekisin*.
7. Att Finskan, till vinnande af öfverensstämmelse emellan stammens och ändelsens vocaler, efter beskaffenheten af de förra bestämmer de sednare, utgör en för hela den finska språkclassen egendomlig lag. I de flesta andra språk äro ändelsens vocaler bestämda och oföränderliga, stammens deremot omvexlande, t ex. *Buch* pl. *bücher, Loch* pl. *Löcher, sterben, starb, gestorben; binden, band, gebunden*, hvilka ur Tyskan anförda vocalförändringarna aldrig ega rum i Finskan. Här kan på sin höjd stammens slutvocal undergå vissa förändringar. Så förbytas:

1409 In the margin of the manuscript, there is a simple scheme of the grouping of the vowels according to their phonetic relations.

1410 = Infinitivus. The modern term for the same case is partitive, which is not used by Castrén.

1411 The idea of this hypothetical basic form with a final aspiration is explained further by Castrén himself in the same paragraph.

- a.) *a, ä* till *e, t*. ex. *kova, syvä* comp. *kovempi, syvempi; annan, käännän*, (Stammen: *anta, kääntä*. Pass. *annetahan, käännetähään*).
- b.) *a, ä* till *i t*. ex. *pahaſta* adv. *pahaſti, hyväſtä* adv. *hyväſti, kaiketi* (kaiketa[?]), *ääneti* (äänetä[?]).
- c.) *a* till *o, ä* till *ö, t* ex. *kala* Inf.¹⁴¹⁰ Pl. *kaloja; kattila* Adess. Pl. *kattiloilla; kynttilä* Inf. Pl. *kynttilöitä*.
- d.) *e* till *i t* ex. *tule*[?],¹⁴¹¹ *tuli; sorme, sormi*; denna öfvergång beror på en allmän lag, hvilken ſtadgar, att *e* icke kan sluta ett finskt ord, utan antingen öfvergår till *i*, eller antager än en aspiration, än ett euphoniskt *n* efter sig, t ex. *vene*[?], *ihminen*. Undantag: *kolme, itse*.
- e.) *i* till *e* uti några provincialismer, t. ex. *tauti*, Iness. *taudeissa; Pappi*, Allat. *papeilla*.
- f.) *i* till *j* emellan tvenne vocaler, t ex. *kala*, gent. *kalojen* för *kaloien, tyttö, tyttöjen*, för *tyttöien*.
- g.) *u, y* till *i t*. ex. *olut* Gent. *oluen, olven, käyn* Impf. *kävin* osv.

Anm. I Savolaks-Karelska dialekten vicarierar ofta *ä* för *e* och *oo, öö* för *ee*, t. ex. *mänöö, tuloo* för *menee, tulee*.

8. Då *e* under böjningen kommer att sluta en stafvelse, bortfaller det gerna, i fall de omgifvande consonanterna kunna stå tillsammans, t ex. *lumi* Inf. *lunta* för *lumeta, meri* Inf. *mertä* för *meretä*. Under samma vilkor bortfalla äfven *a, ä* uti några verbalformer, t ex. *kaadan* (stam. *kaata*,) *käännän* (stam. *kääntä*). *seison* (st. *seisa*). Instr. *kaaten, kääten, seisten* för *kaataen, kääntäen, seisoen*.

9. Ganska ofta bortkastas ordets slutvocal såväl uti stammen som i ändelserna. Öfverhufvud hafva i Finskan alla ordstammar, både de ursprunglige och härledda, i begynnelsen lyktat sig på vocal. Om då slutvocalen varit någon af bokstafverne *o, u, ö, y*, har den vanligtvis blifvit bibehållen, men deremot ofta bortkastad uti ord (i synnerhet flerstafviga) på *a, ä, e, i*. Härvid hafva vocalerna *a, ä, e* först öfvergått till *i*, hvarest *i* blifvit förvandladt till *j*, som slutligen alldeles försvunnit.

2. Diftonger

10. De egentliga diftongerna i Finskan äro: *uo ie yö*, en för hvarje vocalclass. Dessutom förekommer i den Savolaks-Karelska munarten diftongerna *oa, eä*, hvilka i de öfriga dialekterna öfvergått till långa vocaler *aa, ää*.¹⁴¹² I samtliga dessa diftonger är den sednare vocalen öfvervägande, den förra mindre tydlig i uttalet och vid böjningen lätt försvinnande.

11. En annan klass af diftonger bildas genom vocalerna *i, u (y)* till efterljud. I dem är diftongens förra vocal öfvervägande, den sednare försvinner lätt (t. ex. *annoin* l. *annon*) och öfvergår gerna till en konsonant, *i* till *j*, *u (y)* till *v*. Dessutom kan *i* blott för välljudets skull i många fall tilläggas en enkel vocal, t. ex. *onnetoin* l. *onneton*, *vihainen* l. *vihanen*. De med nämnde vocaler bildade diftonger äro: *ai, ei, oi, ui, yi, äi, öi, au, eu, ou, ey, äy, öy*, t. ex. *laita, seinä, koivu, kuiva, nykyinen, päivä, söivät, kaula, seula, koira, tekeyn, käyn, pöytä*. Bland dem förekomma *yi, öi, ey* blott i härledda former (t. ex. *kyinen, öiset, tekeyn*) och diftongen *iy*, som enligt regeln för *Majores* och *Minores* och *Mediæ* ännu vore möjlig, finnes alldeles icke i språket. (I ordet *piuvi*,¹⁴¹³ som äfven skrifves *piyvi* och uttalas *piyvi*) tyckes denna diftong dock finnas) eg[en] anm[ärkning].

12. Då genom konsonant-bortkastning tvenne vocaler sammanstöta, uppkommer dem emellan en hiatus, som vållat att de tvenne vocalerna hänföras till hvar sin stafvelse, men stundom bortfaller hiatus, och vocalerna sammanflyta antingen till en lång (till ex. *teen* för *tegen, tehen, tien*) eller och till en diftong (*veän* för *vedän, ve'än*.) Härigenom blifva utom de redan anförda, ännu följande diftongerljud möjliga: *ae, ao, oe, oa, ua, ue, ia, iä, iö, ea, eo, äe, äö, öe, öä, ye, yä*, t. ex. *haen, taon, koettelen, suan*, (Genet. af *suka*), *luen, lian* (af *lika*), *liotan* (*li-votan*), *iän* (*ikä*), *häiriö* (*häirijö*), *rupean, keon* (af *keko*), *väestö, näön* (af *näkö*), *kytöen* (af *kydön*), *tyköä, kyetä, syän* (*sydän*). På vocalföreningen *eö*, som enligt lagen för *Majores*, *Minores* och *Mediæ* äfven vore möjlig, eger språket ej något exempel.

Anm[ärkning:] De bland hit anförda diftonger, som hafva *i* till sitt förljud: *ia, iä, io, iö*, kunna äfven förekomma i stamord utan bortkastning af ngn mellanliggande konsonant, men de

1412 Actually, this change has taken place in the opposite direction. See e.g. Rapola 1966: 348 ff.

1413 *Piuvi* (Lönnrot 1880) is a kind of card game. Obviously, the name of the game is etymologically connected with the Swedish verb *bjuda* "to offer." The word *piuvi* does not exist in modern Finnish.

- 1414 A superfluous preposition.
- 1415 A superfluous predicate.
- 1416 The right term would be *kontraktioner* (*contractions*).
- 1417 = Hebrew. Castrén is referring to short indeterminate vowels called *schwa*.

antaga likväl gerna antingen en hiatus emellan sig (*hi²a*) eller ett *j*, *v* (*häpijä*, *hivon*) eller förbyta *i* till *j* (*asia* eller *asja*).

Anm[ärkning] 2 Diftongerna äro i skilda dialecter mycket omvexlande. Så Ijuda Tavaštlänskan [sic!] *uo*, *ie*, *yö* alltid såsom *ua*, *ia*, (*iä*) *yä*, t. ex. *suali* i št. för *suoli*, *viaras* f. *vieras*, *pyärä* f. *pyörä*. I andra dialecter ljuder *oa* stundom såsom *ua*, t. ex. *talu* f. *taloa*, *mua* f. *moa*, vidare *ea*, *eä*, såsom *ia*, *iä* till ex. *jokia* f. *jokea*, *siliä* (siljä) f. *sileä*.

13. *Triftonger* tål ej Finskan. När derföre en stam, som lyktas på diftong, erhåller en ändelse, hvilken begynnas med vocal, blir vanligtvis diftongens förra vocal bortkastad, t. ex. *vein* f. *viein*, *toin* f. *tuoin*, *öinä* f. *yöinä*. Enligt samma lag blir en lång vocal framför ändelsevocalen förkortad, t. ex. *mailla* f. *mailla*, *päillä* f. *päillä*. Vid diftonger af den andra klassen kan stundom tre vokalers sammanstötning undvikas genom förvandling af af¹⁴¹⁴ diftongens sednare vocal: *u* (*y*) till *v* och *i* till *j* t. ex. *käyn* impf. *kävin*, *jalkojen* f. *jalkaien*. Diftonger af tredje klassen kunna, medelst antagande af hiatus, efter den förra vocalen ännu efterföljas af en tredje vocal, t. ex. *keoil-la*, *taoin* osv. Men om egentlig diftong genom konsonantbortkastning sammanstöter med efterföljande vocal och antager hiatus, plägar, plägar¹⁴¹⁵ diftongen sammandragas till en lång vocal: *uo* till *uu*, *ie* till *ii*, *yö* till *yy* t. ex. *tuon* inf. *tuoda*, *tuoa* l. *tuua*, *vien* inf. *viedä*, *vieä*, *viiä*, *lyön*, *lyödä*, *lyöä*, *lyyä*.

Anm[ärkning:] I den Sav[olax]-Kar[elska] dialekten äro contractioner¹⁴¹⁶ ganska vanliga, t. ex. *korea*, *koree*, *sileä*, *silee*; *rupean*, *rupee*; *kukkoa*, *kukkoo* osv. För öfrigt låter denna dialekt en lång vocal öfvergå ofta till en diftong, hvilken sedan contraheras, t. ex. *kala* inf. *kalaa* *kaloo*; väännän, inf. *vääntää* *vänteä*, *väntee*.

3. *Hjelpvokaler.*

14. I likhet med de orientaliska språken¹⁴¹⁷ eger Finskan hjelpvokaler, fastän de ej blifvit i skrift betecknade. Hjelpvokalerna tjena till att lätta uttalet, der tvenne oföränderliga oförenliga consonanter (af olika organ) stöta ihop, och äro blott ett echo af nästföregående vocal, t. ex. *salmi* l. *sal(a)mi*, *silmä* l. *sil(i)mä*, *velka* l. *vel(e)ka*, *kolkko* l. *kol(o)kko*.

B. Konsonanter.

a) konsonanternas indelning

15. Enligt sin allmänna natur beherrsas konsonanterna af enskilda organer, men konsonanterna äro likväl så beskaffade, att de på en och samma gång taga i anspråk flera organer, ehuru alltid ett organ är det öfvervägande. Man indelar konsonaterna efter sina organer uti *strupljud* (gutturales), *tungljud* (linguales), *läppljud* (labiales). Till Strupen höra: *k, h, g, j*, till Tungan *t, d, l, n, r, s*, till Läpparne *f, v, m*. Samtliga dessa konsonanter sönderfalla vidare efter sitt uttal och andra egenskaper uti *stumma* eller *slutna* och *lättljudande* eller *öppna*. De *stumma* frambringas af ett enskildt organ och hafva ett inom sig slutet, fast och bestämt ~~uttal~~ ljud, som vid uttalet tvert afbrytes. De *lättljudande* fordra flere organers samverkan, och uttalas med ett öppet, fritt utgående, mindre sjelfständigt ljud, som kan i oändlighet uttänjas. De *stumma* konsonanterna äro: *k, g, t, d, p, v*; de *lättljudande* *l, m, n, r, h, s, j*. Dessa bestämningar tåla ett frågetecken (K[ellgren?]'s anm[ärkning].¹⁴¹⁸

Anm[ärkning:] Vid en noggrannare indelning af konsonanterna kunna utom de tre allmänna organer: *Strupen, Tungan* och *Läpparne* äfven *gommen, näsan* och *tänderna* tagas i betraktande. Då sönderfaller konsonanterna med afseende å sina organer uti följande sex klasser:

1. *Strupljud*: *k, h*,
2. *Gomljud*: *g, j*,
3. *Näsljud*: *n, ng*.
4. *Tungljud*: *t, d, l, r*.
5. *Tandljud*: *s, (ts)*.
6. *Läppljud*: *p, v, m*.

16. De *stumma* konsonanterna indelas uti *hårda* (tenues); *k, p, te*, och *veka* (Mediæ): *g, v, d*. De *lättljudande* sönderfalla åter *flytande* (liquidæ): *l, m, n, r*, spirantæ: *h, s*, och vokal-konsonanten *j*. Bland de *stumma* äro *Mediæ* mindre beroende af sina organer än *Tenues*, och bland de *lättljudande* utgöra *m, n* de mest slutna ljud.

1418 This unfinished remark was added in the margin. Herman Kellgren is known to have criticized some details of Castrén's lectures (see the introductory article of the grammar section of this book).

1419 The consonant system presented by Castrén is practically the same as the “sound circle” included in Elias Lönnrot’s contributions to the Finnish grammar (Lönnrot 1841: 34). In Lönnrot’s circle, there are some additional items, as sounds appearing only in young loanwords were also included.

17. Konsonanterna af samma organ äro beslägtade och öfvergå lätt den ena i den andra. Derjemte kunna sådana konsonanter, som ej äro strängt bundna vid bestämda organer, förbytas till beslägtade ljud af andra organer. De bilda således öfvergången ifrån ett organ till ett annat. Härigenom sluta sig samtliga konsonanter till ett system, som i Finskan får följande utseende: *j, g, k, h, s, t, d, p, r, l, n, m, p, v*,¹⁴¹⁹ efter läget för organerna intaga här tungljuden den medlersta, strup- och läppljuden de yttersta delarna af serien. Der denna slutar, vidtaga vokalerna, å ena sidan *i* (svarar emot *j*) å andra *u* (sv[arar] emot *v*).

b. Konsonant-föreningar

18. Af de olika organer, hvartill konsonanterna höra, samt deras större eller mindre beroende af sitt organ, härflyta åtskilliga konsonant-föreningar inne i orden, (t. ex. *sarka, selkä, silmä, turpa*) hvilka föranleda viktiga bestämningar i bokstafsläran.

19. I alla sina konsonantföreningar följer språket den grundsats, att konsonanter af samma eller närliggande organ lättare låta förena sig med hvarandra, än de som frambringas af mera aflägsna organer. Hit höra vidare följande bestämningar: 1° att konsonantföreningar oftaft uppkomma genom fördubbling af en och samma konsonant; 2° att ett tungljud lättare kan ingå föreningar både med strup- och läppljud än dessa inbördes; 3° att lättljudande konsonanter äro bättre förenliga, än de stumma, samt 4° att i allmänhet en konsonant, ju obestämdare blir sin organ, desto bättre kan sänjas med andra konsonanter.

20. Till att möjliggöra uttalet och föreningen af olika konsonanter begagnas: 1 *hjelpvokaler* eller schwata, 2. förändring af föregående konsonant, 3 assimilation af den följande.

21. Schwata förekomma i somliga dialecter ganska ofta emellan olikartade konsonanter, och det är troligt, att de tillföre ännu oftare blifvit brukade, tills skriftspråket och öfverhufvud en främmande inverkan begynt utplåna dem.

22. Af den i № 1 anmärkta obenägenheten hos ljud af olika organer, att förena sig med hvaandra [sic!], härflyta följande ombyten af föregående konsonant:

- a) *n* framför *m* och *p* blir *m* t. ex. *ompi* för *onpi*, *emmä* f. *enmä*, *semmoinen* f. *senmoinen*.
- b) *m* framför *t* förbytes till *n*, t. ex. *lunta* f. *lumta*.
- c) *k* framför *n* och *t*, *d*, öfvergår till *h*, t. ex. *tehnyt*, *tehty*, *tehdä* för *teknyt*, *teky*, *tekdä* af stammen *teke*.
- d) *n* framför *l* till *l* t. ex. *sellainen* f. *senlainen*.
- e) *h* framför *s* blir *k* t. ex. *laksi* f. *lahti* (*lahti*).
- f) Den svaga aspiration framför *tenues* förvandlas till *tenues* t. ex. *päreppuu*, *tulettänne*¹⁴²⁰, *kutsukkoira* för *päreppuu*, *tule' tänne*, *kutsu' koira*.

Detta gäller endast hvad uttalet beträffar. Regeln är dock för inskränkt, ty den gäller ej allenaft om *tenues*, utan om alla konsonanter öfverhufvud.¹⁴²¹

Anm[ärkning:] I flere andra med Finskan beslägtade språk förbytes *n* äfven framför *v* till *m*, och *m* framför *k* (*g*) till *n*. Finskan saknar exempel på slika öfvergångar men då äfven här ljudföreningarne: *nv* och *mk* ej förekomma måste man antaga, att samma lag ursprungligen jemväl varit verksam i det Finska språket.

23. Vid konsonant möten hafva *liquida ljud* samt *spiranten s* den egenskapen, att med sig assimilera efterföljande konsonant, såvidt denna behöfver ändras hvarom se § 27 Sålunda förbytas:

- a) *v* efter *m* till *m*, t. ex. *lampi* genit. *lammin* ej *lamvin*
- b) *d* efter *l*¹⁴²², till ex. *kulta* gen. *kullan* ej *kuldan*
- c) *d* efter *r* till *r*, t. ex. *virta* genit. *virran* ej *virndan*
- d) *d* efter *n* till *n*, *tunto* genit. *tunnon* ej *tundon*
- e) *n* efter *l* till *l*, t. ex. *tullut* f. *tulnut*
- f) *n* efter *r* till *r* t. ex. *purrut* f. *purnut*
- g) *n* efter *s* till *s*, t. ex. *pesnyt* läs *pessyt*.

24. I afseende å konsonant-föreningar bör vidare iakttagas, att *d* blott kan förenas med föregående *h*, *g* med föregående *n*, samt att *j*, *v* alldrig kunna föregå någon annan konsonant, utan ljuda då såsom *i* *u* (*y*) och utgöra efterljudet af en diftong. De mest förenliga konsonanter äro: *liquida* (tungljuden) *r l* spiranterne *h s* det stumma tungljudet *t*, samt *i* och *u* efter en föregående konsonant. De öfriga konsonanterna (*m n, k p*.) träffas blott i förening med några få de lättast förenliga konsonanter.

1420 Castrén's error of spelling *tutettänne*.

1421 These specifications were added in the margin.

1422 Missing: till *l*.

- 1423 A more detailed description of the consonant clusters in standard Finnish is available e.g. in A. Hakulinen et al. 2004: 62–65.
- 1424 This comment was added in the margin.
- 1425 A dialectal variant of the Swedish loanword *kvartsi* “(white) quartz.”

Anm[ärkning:] Efterföljande tabell utvisar alla i språket befintliga konsonantföreningar,¹⁴²³ bland vilka de minst brukliga äro i parentes anmärkta:

Denna tabell är något osäker, kan kompletteras och bör med försigtighet anlitas.¹⁴²⁴

- j. hj, jj, kj, lj, mj, (nj), (pj), vj, sj, tj, (vj).
- v. hv, lv, rv, sv, tv, vv.
- h. hd, hh, hj, hk, hl, hm, hn, (hp), hr, ht, hv.
- s. sj, sk, sl, sm, sn, sp, sr, ss, st, sv.
- r. rh, rj, rk, (rl), rm, rn, rp, rr, rs, rt, rv.
- t. (th), tj, tk, tp, tr, ts, tt, tv, (tl, tm, tn).
- m. (mh), mj, mm, mp, ms, (ml, mr).
- n. ng, (nh), nj, nk, nn, ns, nt, (nl).
- k. (kh), kj, kk, kl, kr, ks, (km), (kn).
- p. (ph), pj, pl, pr, ps, (pm).

C.) Om ljudens jemvigt.

25. Enligt Finska språkets ursprungliga lynne består hvarje stafvelse helst af en konsonant och en vokal, dock så att konsonanten börjar, vokalen deremot slutar stafvelsen. Under språket [sic!] fortgående utveckling har väl denna jemvigt blifvit i betydlig mon rubbad genom inverkan af accent, quantitet, de bortfallna schwata m.m., men icke dess mindre bero härfpå ännu de vigtigaste lagar och bestämningar i språket.

26. Af nyssnämnde sträfvan efter jemvigt förklaras den lag, hvilken stadgar, *att en stafvelse hvarken kan börjas eller slutas med tvenne konsonanter*. Om därför genom slutvokalens bortkastning en stafvelse kommer att lyktas på tvenne konsonanter, blir den ena, vanligen den förra bortkastad, t. ex. *kynnyksi, kynnyks, kynnys, lapsi* inf. *lašta* för *lapšta, kolmansi, kolmans, kolmas*. I lånade ord, som börjas med tvenne konsonanter, bortkastas jemväl den förra konsonanten, t. ex. *maku, smak, tuoli stol, kallo skalle, ranta strand, vašta* quašt, *runko truncus, raamattu* ῥααμματτα etc. Undantagsvis kunna dock i slutet af en stafvelse tvenne konsonanter efterfölja hvarandra, om *l, n, r*, föregå *k, p, t, ts*, t. ex. *kulkku, vilppi, maltti, maltsa, vankka, kimppu* (eg. *kinppu*), *kinttu sintsi, tarkka, kirppu, värtninä, vartsi*¹⁴²⁵. Likaså kunna i början af ord *k, p, t* föregå *r, l*, så uti

inhemska som utländska ord, till ex. *krapu, klapi, präntti, pläiskytän, trenki* osv., de östliga dialekterna likväl undantagne, hvilket redan bevisar, att detta språkbruk uppkommit hos de västra och södra Finnarna genom de Germ. språkens inflytelse.¹⁴²⁶

27. Ett viktigt medel till att återställa den genom flera konsonanters sammanstötning störda jemvigt är *konsonantförmildring*¹⁴²⁷. Denna sker efter följande lagar:

a). Om en kort på konsonant sig lyktande stafvelse, som ej är den första i ordet begynnas med tenues *k p t*, så blifva dessa förmildrade:

k till *g, j*; *järki*, genit. *järgen järjen*.

p till *v*; *tupa*, tuvan; *koipi*, koiven.

t till *d*, *sota sodan*, *keto, kedon*.

b). På somliga orter blifva *d, g*, bortkastade (*soan, jären*) *v* deremot bibehålles öfverallt. I Tavašlänska [sic!] dialekten blir genom bortkastning af *g* nästföljande vokal förlängd, till ex. *nälkä (näl(ä)kä)* Gen. *nälään, aika, ajaan*

c) Framför hårda vokaler öfvergår dialektvis *g* och *d* till *v*, till ex. *halgo* gen. *halgon, halvön, kudon* l. *kuoon*.

d). Det veka *d* öfvergår i somliga dialekter till *r, l* (*maito* genit. *mairon mailon*), i andra till *j*, till ex. *susi* genit. *suden, sujen*.

e). Efter *n* kan *g* ej bortfalla, till ex. *henki* gen *hengen*

f). *v* förbytes efter *m* till *m*, och *d* efter *l, r, n*, öfvergår till *l, n, r*.

g). *k, p, t* efter *s* blifva oförändrade; så äfven *k* efter *t*, t. ex. *lasken, pispan*¹⁴²⁸, *kaštan; matkan*. I den Rysk-Karelska dialekten kan äfven här förmildring ega rum, till ex. *lasen* för *lasken, matan* f. *matkan*.

h). Efter *h* blir *t* i vissa dialekter stundom oförändradt, till ex. *mehtä*, genit. *mehtän* (äfven *mehän*).

i). Om *k p t* äro dubbla (*kk pp tt*) åstadkommes förmildring medelst bortkastning af den sednare konsonanten, t. ex. *kukko kukon, sappi, sopen, karttu, kartun*. En egentlig förmildring kan här ej ega rum, emedan en vek konsonant alldrig kan följa på en hård [af] samma organ.

Anm[ärkning] 1. Att språket ej följt anförda lagar vid bildningen af ordets första stafvelse (*Tyttö*, ej *yttö* l. *tytö*) måste tillskrifvas accentens inflytande (Se nedanf.)

1426 The comment concerning the different status of the eastern dialects was added in the margin.

1427 = consonant gradation. Castrén was the first linguist in Finland to describe this phenomenon as something shared with some related languages (Setälä 1918: 24; Korhonen 1986: 55).

1428 Genitive of the old variant *pispa* of the standard *piispa* "bishop."

- 1429 The dialectal maps number 65 and 66 of Kettunen (1940) show the distribution. The irregular genitive forms *meitin* "our," *teitin* "your" are typical of some dialects of Tavastia (Häme) and the eastern group of south-west dialects (Kettunen 1940: map 80; Hakanen 2000).
- 1430 *denna förvandlas* || ordet komma att slutas på någon.
- 1431 Castrén's *onetom* must be an erroneous spelling of *onnetom*.
- 1432 The variation of genitive plural is exceptionally wide in Finnish, which is clearly demonstrated by the illustrative paradigms in the introduction of *Nykysuomen sanakirja* (pp. XII–XVI).

Anm[ärkning] 2. De i nästföregående § angifna regler äro åtskilliga inskränkningsregler underkastade. Så blir till ex. det enkla *t* i vissa dialekter¹⁴²⁹ ofta icke förmildradt, *änkönt stafvelsen är sluten*, till ex. *maito* Genit. *maiton*, *meitan*, *meitin*, *teitan*, *teitin*. I onomatopojetica på *ata* blifva *k p t* vanligen oförändrade.

28. I följe af språkets benägenhet för jemvigt lyktas hvarje ord helst på en vokal (§ 25). Bland konsonanter kunna blott *n*, den svaga aspirationen ([?]), *t*, *s*, mera sällan *l*, *r* och blott i enskilda dialekter *k* (för [?]) sluta ett finskt ord. Men skulle genom ändelsens vokalens bortkastning ordet komma att slutas på någon annan konsonant, så bör denna förvandlas¹⁴³⁰ till någon af de nyssnemnda. I anledning häraf uppkomma följande konsonantförändringar, hvilka i synnerhet äro af vigt vid igenkännandet af ordets verkliga stam:

- a.) *m* öfvergår till *n*, till ex. *onnettoma*, *onnettom*, *onetom*¹⁴³¹, *onneton*. Denne öfvergång förekommer äfven i stafvelsens slut inuti ordet framför ett efterföljande *t*, till ex. *lumi*, inf. *lunta* (Se anm. till § 22).
- b.) *h* i slutet af ord och stafvelsen förbytes till *s*, till ex. *miehi*, *miehi*, *mies*, genit. *miehen*, essiv. *miehenä*, *miehnä*, *miesnä*, *miessä*.
- c.) Den svaga aspirationen öfvergår äfven i särskildta dialekter till *s*, *t*, *k*, till ex. *tuore*[?], *tuores*, *tuoret*, *tuorek*.

d. Särskildta konsonant-förändringar.

29. Utom de redan anförda gifvas ännu några konsonant-ombyten, hvilka bero af andra mindre genomgripande och stundom alldeles tillfälliga orsaker, såsom olika bruk i olika dialekter, konsonanternas förhållande till nästföljande vokal m. m.

30. Tvertemot lagen för ljudens jemvigt kan i tre-stafviga ord ett ursprungligen enkelt *k*, *p*, *t* ej stå emellan två vokaler, om nästföregående vokal är kort. I följe häraf blifva de tenues uti den tredje stafvelsen antingen fördubblade eller förmildrade, dialektvis äfven bortkastade, till ex. *otitta* l. *ottia* för *otita*, *kivikko* (af *kivi* och ändelsen *ko*) osv. En fördubbling eller förmildring af *t* eger stundom äfven rum uti öfriga stafvelser, i synnerhet uti genit. plur. till ex. *muu*, *muitten*, *muiden*, *muien*; *maa*, *maitten*, *maiden*, *maihen*; *sormi*, *sormitten*, *sormien*.¹⁴³²

31. Framför *i* förbytes det ursprungligen enkla *t* till *s*, till ex. *vesi* (*vete*), genit. *veden*, *käsi* (*käde*) genit. *käden* osv. Vid ordens böjning kan denna förvandling stundom åsidosätas,¹⁴³³ till ex. *lensi*, *lenti*, *lähti* l. *läksi*, *lahti* l. *laksi* m.fl.
32. Märkvärdig är i Finskan öfvergången af *s* till *n*, som förekommer hos nomina på *nen* (urspr. *se*) till ex. *ihminen* för *ihmise*, genit. *ihmisen*, *kaunonen* genit. *kaunosen*. Samma öfvergång förekommer äfven uti Præsens conjunctivus, som till skillnad ifrån Imperfectum antagit *ne* för *se*, till ex. *ottanee* impf. *ottasin*.¹⁴³⁴
33. I skilda dialecter omvexla stundom bokstäfverna 1): *n* och *l* till ex. *nupukka* l. *lupukka*,¹⁴³⁵ 2): *h*, *j*, *v* till *katajan*, *katavan*, *katahan*,¹⁴³⁶ 3): *n* och *j* till ex. *jyrkkä* l. *nyrkkä*.¹⁴³⁷
34. Stundom omkastas i Finskan bokstäfver icke allena i samma stafvelse, till ex. *oleskelen* l. *olekselen*,¹⁴³⁸ *jalkasi* l. *jalkais*,¹⁴³⁹ *maailma* l. *maalima*,¹⁴⁴⁰ utan äfven i skilda stafvelser till ex. *viikate* för *viitake*¹⁴⁴¹.

II Accent och quantitet.

35. Om alla stafvelser uti ett ord skulle uttalas på samma tid och med samma tonvigt, så blefve talet alltför enformigt och språket skulle ej kunna ikläda sig en metrisk drägt.

Till vinnande af en rikare omvexling i språket äre således accent och quantitet oundgängligen nödvändiga. *Quantitet* kallas den längre eller kortare tid, som fordras till uti talande af en stafvelse. Med *accent* förstår man röstens olika höjning och sänkning på olika stafvelser.

36. Stafvelsernas quantitet är dels lång, dels kort; i anseende till accenten äro stafvelserna åter högt eller lågt betonade. Ehuru alltså hvarje stafvelse eger både accent och quantitet, säger man likväl företrädesvis den långa stafvelsen hafva quantitet, och högt betonade stafvelsen vara accentuerad.
37. Accent och quantitet äro hvardera ett villkor för väljudet (§ 35), men accenten har äfven en annan bestämmelse. Den afser, utom stafvelsernas förhållande till hvarandra i anseende till tonen, det logiska förhållande, hvori tanken sätter

- 1433 See e.g. Laalo 1988.
- 1434 Castrén seems to presuppose that the endings of potential (Præsens conjunctivus) and conditional (Imperfectum conjunctivus) are of the same origin. This view has not been accepted by later researchers, see e.g. Korhonen 1981: 251–252; Lehtinen 2007: 92–93.
- 1435 Colloquial names for yellow water lily (*Nuphar lutea*). Actually, there are many more variants, as shown by Suhonen (1936: 238–240).
- 1436 SMSe s. v. *kataja*.
- 1437 SSA s. v. *jyrkkä*.
- 1438 L. Hakulinen 1979: 264–265.
- 1439 For the distribution of different variants, see Kettunen 1940: map 177.
- 1440 Metathesis, i.e. transposition of sounds or letters, is a common phenomenon in the Uralic languages, e.g. Itkonen 1966: 169.
- 1441 See Ruoppila 1967: 60–62, map 68. A Baltic etymology has been proposed by Eino Nieminen, but the explanation is in dispute (Junttila 2015: 105, 108, 148).

- 1442 Probably an erroneous spelling of *kirkkaan*, *kirkkahan* (nom. *kirkas*).
- 1443 For a detailed description, see Nahkola 1987.

ett ord till ett annat, till ex. *minun veitsi*, *min knif*, *minun veitsi*, *min knif*, d. ä. en mig tillhörig *knif*, icke något annat verktyg.

38. Emedan en lång stafvelse för sitt uttal anses erfordra en dubbelt så lång tid som den korta, betekna i Finskan en lång vokal medelst tvenne korta: *aa*, *ee*, *ii*, *oo*, *uu*, *yy* *ää*, *öö*. Alla dessa vokaler äro *af naturen långa*, och till antalet af dem höra jemväl diftongerna. Dessutom gäller äfven i Finskan en stafvelse, som efterföljes af tvenne konsonanter för *positione* lång.

39. En ursprungligen af naturen lång vokal förekommer i Finskan allenaßt uti den första stafvelsen af ordet. I de öfriga stafvelserna har den långa vokalen uppkommit genom bortkastning af någon konsonant och derpå (*följande*) skedd sammandragning af vokalerna, till ex. *kotihin*, *kotiin*, *kirkaan* för *kirkahan*,¹⁴⁴² *lupaan* för *lupaðan*. Äfven i ordets första stafvelse kan en dylik sammandragning ega rum, till ex. *ees* för *edes*, *teen* f. *tegen*, *tehen*, *siitän* [f.] *sikitän*.

40. Accenten i Finskan är alldeles oberoende af quantiteten, och faller vanligtvis på de första, tredje, femte, och i allmänhet på alla udda stafvelser af ordet. Härvid bör märkas, att den första stafvelsens accent, *tonicus* kallad, är mycket skarpare än accenten i de öfriga stafvelserna, hvilken blifvit benämnd a *euphonicus*.

Anm. I några fall hvilat accenten öfver de första, fjerde, sjette stafvelserna of ordet, såsom vid participia på *vainen*, nomina på *ina*, verbalia på *ma* och *minen* af trestafviga verba samt andra af dem härledda ord och former, till ex. *käänteleväinen*, *árvelemäinen*, *óttelemáta*, *árvelemáttomáksi*, *héngittä-máttömýydessánsä*, *hárhoilemáttomúudessánsakín*.

41. Af den skarpa accentens inverkan beror en i vissa dialekter ganska vanlig konsonant-fördubbling, hvilken försiggår efter följande regel: *Om första stafvelsen i ordet lyktas på en kort vokal, så bli konsonanten efter efter accentus tonicus fördubblad*, till ex. *sahhaan* f. *sahaan*, *ajjaa* f. *ajaa*, *sokkaan* f. *sokaan*, *tullee* f. *tulee*, *kummoo* f. *kumoo*, *mennee* f. *menee*, *luppaan* f. *lupaan*, *purroo* f. *puroo*, *pessää* f. *perää*, *sittoo* f. *sitoo*, *avvain* f. *avain*.¹⁴⁴³ Det är möjligt att samma fördubbling efter *tonicus* äfven inträffat framför efterföljande kort vokal, åtminstone finner man

i enskilda dialekter: *kuko* för *kukko*, *kako* *kaakko*, *tyär* *tyttäre* (*tytär*).¹⁴⁴⁴ I Lappska har konsonant-fördubblingen efter accenten gjort sig gällande såsom en allmän lag.¹⁴⁴⁵

Anm. Likasom i Finskan hvilar tonvigten äfven i Svenskan på de första, tredje, femte stafvelserna af ordet, och det är derför icke osannolikt, att Finskan lånat hela sitt betoningssätt ifrån grannspråket.¹⁴⁴⁶ Anmärkningsvärdt är åtminstone, att åtskilliga mera aflägsna språk af den Finska stammen gerna accentuera ordets sista stafvelse. Detta är exempelvis alltid fallet med Lappska¹⁴⁴⁷. Uti detta språk finnas tre accenter, hvilka kunna benämnas: *gravis*, *acutus*, *circumflexus*.¹⁴⁴⁸ Efter *gravis*, som är den svagaste accent, höres ett lent *h*, hvilket ofta bibehålles i ändelserna. till ex. *lamba* (lambah), åre, abl. *lambakad*. *Circumflexus* är i ordets slut ganska skarp, men denna skarpa går förlorad framför ord och ändelser, hvilka begynnas med *k*, *p*, *t*, *s*, samt antaga framför sig ett eufoniskt *m*, *n*. *Acutus* är den skarpaste accent och har den egenskapen, att en derpå följande vek konsonant förstärkes. Samma fenomen kunna äfven uppvisas i Finskan. Här är först och främst *h* en ganska vanlig bildningskonsonant och anträffas ofta i analoga fall både i Finskan och i Samojediskan. Likaså nyttjas i Finskan *m* samt i slutet *n* stundom som euphoniskt tillägg till ord och stafvelser, till ex. *annetahan* för *annetah* ell. *annetaha*, *ottakohon* f. *ottakoho*, *kovempi*, *korkiampi*, samt i allmänhet i alla comparativer¹⁴⁴⁹, hvilka genetisk förklarad¹⁴⁵⁰ ursprungligen lyktat sig på *pa*, till ex. *kovapa*, *korkiapa*¹⁴⁵¹ o. s. v. Af *acutus* förekomma i Finskan spår uti den skarpa aspirationen, hvilken äfven här åstadkommer en konsonant-förstärkning, till ex. *otapa* eller *otappa*. Utan afseende å fördubblingen är *p* uti förevarande fall vida hårdare än annars (man jemföre *p* uti *otapa* eller *otappa* och *minun poika* såsom de i folket [sic!] mun uttalas). Uti Finskan kan väl den skarpa aspirationen förklaras genom en i detta fall vanlig bortfallen konsonant; men detsamma gäller äfven ofta i Samojediskan både om *acutus* och *circumflexus*, hvilka icke desto mindre hafva betydelsen af accent. Att genom denna accentteori ganska många svårigheter i Finskan kunna undanrödjas, skall i det följande ådagaläggas.

[The end of the manuscript]

- 1444 Contrary to Castrén's claim, the geminate is original in the cases mentioned above.
- 1445 For further information, see e.g. Sammallahti 1998: 47 ff.
- 1446 Castrén's hypothesis has not found support among other researchers, see e.g. Lehtinen 2007: 55.
- 1447 There is confusion with languages. Castrén is dealing with Samoyedic languages and not Saami (see the corresponding passage in the grammar book of this volume).
- 1448 For an updated overview on word stress in the Saami languages, see e.g. Sammallahti 1998: 39.
- 1449 *comparativer* || consonanter
- 1450 Erroneous spelling of *genetiskt förklarade*.
- 1451 As for the quality of the vowel, Castrén is right, but the consonant cluster *mp* is taken to be original in the suffix (usually reconstructed as **mpa/mpä*; e.g. Lehtinen 2007: 71).